

TAMPEREEN
AMMATTIKORKEAKOULU

”MÄ OON SITÄ MIELTÄ ETTÄ KYL SIINÄ AIKA YKSIN ON”

Vanhempien kokemuksia tuesta päihdeongelman
hoitoon lapsen huostaanoton aikana

Virva Anttila

Opinnäytetyö
Lokakuu 2015
Sosionomikoulutus

TIIVISTELMÄ

Tampereen ammattikorkeakoulu
Sosiaali-alan koulutus

ANTTILA, VIRVA:

”Mä oon sitä mieltä että kyl siinä aika yksin on”

Vanhempien kokemuksia tuesta päihdeongelman hoitoon lapsen huostaanoton aikana

Opinnäytetyö 38 sivua, liite 1 sivu
Lokakuu 2015

Sosiaali- ja terveysministeriön loppuraportin (2013) mukaan vanhemmat kokevat jäävänsä yksin lapsen huostaanoton jälkeen. Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli tutkia, millaista tukea vanhemmat saivat oman päihdeongelmansa hoitoon huostaanotto-prosessin aikana ja miten he kehittäisivät heille tarjottua tukea.

Tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena haastatteleamalla neljää vanhempaa. Kaikkien haastateltavien kohdalla heidän päihdeongelmansa oli ollut oleellisena tekijänä lapsen huostaanotolle. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina ja aineiston analyysi sisällönanalyysinä.

Opinnäytetyön teoriaosuus keskittyi teemoihin päihdetyö ja lastensuojelu. Opinnäytetyössä pureuduttiin myös käsitteisiin perhe ja lastensuojelu, huostaanotto, asiakassuunnitelma, päihderiippuvuus ja päihdekuntoutus. Tutkimuksessa tarkasteltiin erityisesti lastensuojelun ja päihdetyön kytkeytymistä toisiinsa sekä yhteistyöhön liittyviä puutteita ja ongelmia.

Tutkimuksen perusteella haastateltavat saivat lastensuojelun työntekijöiltä tukea päihdeongelman hoitoon vähän tai ei ollenkaan. Haastateltavien kertoman mukaan heille ei tehty henkilökohtaista asiakassuunnitelmaa. Tehdyt asiakassuunnitelmat koskivat lähinnä taloudellista tukea ja lapsen tapaamisia. Lastensuojelun työntekijät ottivat vain vähän kantaa vanhemman päihdeongelmaan.

Haastatteluissa korostui muutama keskeinen kehittämisidea: Ensiksikin lastensuojelun työntekijällä tulisi olla riittävästi tietoa päihdeproblematiikasta. Toinen esiin nousut toive oli vanhemman oma tukihenkilö. Kolmantena nousi esiin päihdekuntoutuksen tarjoaminen. Neljäntenä haastatteluissa mainittiin rehellinen puheeksiotto ammattilaisen taholta.

Asiasanat: Lastensuojelu, huostaanotto, asiakassuunnitelma, päihderiippuvuus, päihdekuntoutus

ABSTRACT

Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampere University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

ANTTILA, VIRVA:

“I think you are quite alone in that situation”

Parents' Experiences of the Support Provided for Substance Abuse Treatment during the Custody of Their Children

Bachelor's thesis 38 pages, appendix 1 page
October 2015

According to the final report of the Ministry of Social Affairs and Health (2013) parents' experience of being left alone after their child has been taken into care. The aim was to study what kind of support the parents receive for their own substance abuse treatment during the custody process and how they would improve the support provided.

The research was carried out as a qualitative research method by interviewing four parents. In all four cases parents' substance abuse problem had been a significant factor contributing to the custody of their child. The interviews were carried out as thematic interviews and the data were content analysed.

The theory section focuses on the themes of substance abuse and child welfare. More accurately the themes covered in the study are family and child welfare, custody, the client plan, substance abuse addiction and substance abuse rehabilitation. Particularly the cooperation between child welfare and substance abuse work and the problems related to the cooperation were analyzed in this thesis.

The interviewees received only a minimum amount of support from the child welfare workers regarding their substance abuse treatment. According to the interviews, personal client plans were not drawn up. The client plans concerned primarily financial support and meetings with the child. Child welfare workers only took a little stand on the parent's substance abuse problem.

A few key improvement ideas were distinguished from the interviews. Firstly the child welfare worker should have knowledge on substance abuse problems. The second idea was that a parent should have their own support person. The third aspect was providing substance abuse treatment. The fourth idea mentioned was to raise issues honestly by the worker.

Key words: Child welfare, custody, client plan, substance abuse addiction, substance abuse rehabilitation

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT.....	8
	2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite.....	8
	2.2 Tutkimuskysymykset.....	8
	2.3 Keskeiset käsitteet.....	8
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	10
	3.1 Lastensuojelu perheen ja vanhemmuuden näkökulmasta.....	10
	3.1.1 Huostaanotto.....	11
	3.1.2 Lastensuojelun asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukena.....	12
	3.2 Päihdeproblematiikka.....	13
	3.2.1 Päihderiippuvuus.....	13
	3.2.2 Päihdekuntoutus.....	14
	3.3 Lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö.....	16
	3.3.1 Yhteistyön tärkeys.....	16
	3.3.2 Yhteistyön haasteita.....	18
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	19
	4.1 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä.....	19
	4.2 Aineiston analyysi.....	20
	4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	22
5	TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	23
	5.1 Kokemuksia tuesta päihdeongelman hoitoon.....	23
	5.2 Kehittämisehdotuksia.....	26
6	JOHTOPÄÄTÖKSET.....	29
7	POHDINTA.....	32
	7.1 Prosessin pohdinta.....	32
	7.2 Jatkotutkimushaasteet.....	33
	LÄHTEET.....	35
	LIITTEET.....	39

1 JOHDANTO

Lastensuojelu ja päihdetyö ovat keskeisiä osa-alueita sosiaalialan työssä ja nämä kaksi toiminta-alaa nivoutuvat toisiinsa monessa eri yhteydessä. Kokemukseni mukaan päihde- ja mielenterveysongelmat ovat merkittävä syy lastensuojelun asiakkuudelle perheessä. Olen huomannut myös sen, että päihdepalveluissa kohtaa usein ihmisiä, joilla on kokemusta lastensuojelun asiakkuudesta. Lastensuojelun käsikirjan (2014) mukaan päihteet aiheuttavat monenlaista avun tarvetta ja niiden käyttö heijastuu läheisiin monella tavalla. Lastensuojelun tehtävä on edistää lapsen hyvinvointia ja ehkäistä tulevia sekä olemassa olevia ongelmia (Lastensuojelun käsikirja 2015). Vanhempien päihteiden käyttö perheessä voi siis johtaa lapsen kasvun ja kehityksen vaarantumiseen, mikä luo perheessä tarvetta sekä päihdepalveluille että lastensuojelulle.

Katson tämän aiheen ajankohtaiseksi sen vuoksi, että Sosiaali- ja terveysministeriön lastensuojelun loppuraportissa todetaan, että vanhemmat ovat usein jääneet yksin sen jälkeen, kun lapsi on otettu huostaan (Kananoja, Lavikainen & Oranen 2013, 21). Huostaanotto on tarkoitettu kuitenkin väliaikaiseksi toimenpiteeksi ja päävastuussa olevan sosiaalityöntekijän tulee tukea myös perheen jälleenyhdistämistä huomioiden lapsen etu (Pitkänen 2011, 19-20). Vanhemmuuden tukemisesta lapsen sijoituksen aikana sekä vanhempien päihdekuntoutuksesta lastensuojelussa on tehty erilaisia teoksia ja tutkimuksia. En kuitenkaan löytänyt yhtäkään, joka paneutuisi nimenomaan vanhempien päihdekuntoutukseen lapsen huostaanoton aikana (vrt. Heino 2008, Hätälä & Pickett 2014, Kojo 2012; Pirinen 2005).

Lastensuojelulaissa (2007/417) määritellään, että huostaanotto voidaan päättää kun huostassapidon tai sijaishuollon tarvetta ei enää ole. Lain mukaan lastensuojelun asiakas-suunnitelma tehdään lastensuojelun asiakkaana olevan lapsen näkökulmasta, johon tulee kirjata myös perheen omat näkemykset ja mielipiteet. Lastensuojelulaissa myös säädetään, että huostaanotetun lapsen vanhemmalle on laadittava erillinen asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi, jollei sen laatimista pidetä tarpeettomana. (Lastensuojelulaki (2007/417.) Kuitenkin monessa tutkimuksessa todetaan, että vanhemmille ei ole kerrottu mahdollisuudesta huostaanoton purkamiseen tai siihen liittyviä suunnitelmia ei ole tehty (esim. Kettunen 2010; Laitinen 2013).

Kun aloin miettiä opinnäytetyön aihetta, halusin jollain tavalla yhdistää lastensuojelun ja päihdetyön teemat. Nämä kaksi osa-aluetta nousivat opiskelujen aikana keskeisimmiksi mielenkiinnon kohteikseni, vaikka kaikki sosiaalialaan liittyvät näkökulmat ovat mielestäni kiinnostavia. Päihdetyö oli alun perin tärkein kiinnostuksen kohteeni, mutta opintojen kuluessa lastensuojelutyö alkoi tuntua myös todella varteenotettavalta vaihtoehdolta tulevaa työelämää ajatellen. Olen tehnyt molempien alojen parissa töitä opintojeni ohella. Päihdetyön kenttään olen päässyt tutustumaan ensimmäisessä harjoittelussani Tampereen A-kilta ry:llä, jossa olen harjoittelujakson jälkeen tehnyt useita lyhyitä sijaisuuksia. Lastensuojelun piiriin tutustuin koulussa lastensuojelun kursseilla sekä tehdessäni sijaisuuksia sekä Tampereen että Ylöjärven perhetukikeskuksissa sekä Tampereen Läntisellä lapsiperheiden sosiaaliasemalla.

Tutkin tässä opinnäytetyössä sitä, minkälaisia kokemuksia vanhemmilla on tuesta heidän oman päihdeongelman hoidossa lapsen huostaanoton aikana, sekä sitä, miten he olisivat toivoneet heidän kohdallaan toimittavan toisin. Toteutin tutkimuksen laadullisella tutkimuksella haastatteleamalla neljää huostaanotetun lapsen vanhempaa, joilla on tai on ollut akuutti päihdeongelma. Akuutilla päihdeongelmalla tarkoitan tilannetta, jossa ihminen jatkuvasti tai ajoittain on päihteiden vaikutusten alaisena pystymättä välttämättä itse lopettamaan käyttöä ilman katkaisuhuitoa. Olin suunnitellut valmiit kysymykset haastatteluja varten, mutta käytännössä haastattelut etenivät haastateltavien oman kertomuksen mukaan. Haastattelurungon avulla pidin huolen siitä, että kaikki tarvittavat aihealueet tulivat kartoitetuksi.

Seuraavassa luvussa käsittelen tarkemmin opinnäytetyön taustoja ja lähtökohtia sekä käyn lyhyesti läpi tutkimuskysymykset ja keskeiset käsitteet. Kolmannessa luvussa paneudun tarkemmin teoreettiseen viitekehykseen. Käyn ensiksi läpi perheen merkitystä sekä yksilölle että yhteiskunnalle. Sen jälkeen tarkastelen lastensuojeluprosessia vanhemmuuden näkökulmasta, sekä opinnäytetyön kannalta oleellisia käsitteitä kuten huostaanotto ja asiakassuunnitelma. Paneudun myös päihderiippuvuuden ja kuntoutuksen problematiikkaan sekä siihen, mitä käytännön asioita liittyy lastensuojelun ja päihdehuollon yhteistyöhön. Neljännessä kappaleessa kerron tutkimuksen toteutuksesta ja viidennessä tutkimustuloksista. Kuudennessa kappaleessa kerron johtopäätöksistä ja viimeisessä kappaleessa pohdin opinnäytetyötä prosessina sekä ammatillisessa että henkilökohtaisessa merkityksessä. Viimeisessä kappaleessa käsittelen myös jatkotutkimusaiheita.

Haastattelemistani vanhemmista käytän käsitettä *haastateltava* ja heidän lapsistaan käsitettä *lapsi*. Käytän käsitettä lapsi selkeyden vuoksi yksikössä vaikka kyseisellä haastateltavalla olisi ollut useampi lapsi huostaanotettuna. Puhuessani lastensuojelun ja päihdehuollon asiakkaista yleensä käytän nimitystä *asiakas*. Pohtiessani tilanteita vanhemmuuden näkökulmasta käytän käsitettä *vanhempi*. Käsitteet *asiakas* ja *vanhempi* eivät siis viittaa suoranaisesti haastateltaviin. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen lähteisiin viitatessani käytän lyhennettä *THL*.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tutkimuksen tarkoitus ja tavoite

Opinnäytetyön tavoitteena on kerätä kokemuksia ja kehittämissuhteita lastensuojelun tuesta päihdeongelman hoitoon sellaisilta henkilöiltä, joiden lapset on otettu huostaan vanhemman oman päihdeongelman vuoksi. Tarkoitus on selvittää, miten vanhempi on otettu huomioon ja miten häntä on tuettu päihdeongelman hoidossa lapsen huostaanoton aikana. Tavoitteena on myös saada ihmisten ääni kuuluviin ja parhaimmillaan toimia voimauttavana ja kuulluksi tulemisen kokemuksena vanhemmille, jotka ovat läpikäyneet vaikean prosessin lapsen huostaanoton myötä. Toivon tämän opinnäytetyön olevan hyödyllinen työkalu myös alan ammattilaisille asiakkaan kohtaamista ajatellen.

2.2 Tutkimuskysymykset

Tiivistän tämän opinnäytetyön tutkimusasetelman kahteen kysymykseen, jotka mielestäni parhaiten vastaavat opinnäytetyön tarkoitusta ja tavoitetta. Näiden kysymysten avulla tutkin sitä, miten vanhempia on tuettu päihdeongelman hoidossa lastensuojelun toimesta sekä sitä, miten vanhemmat kehittäisivät heille tarjottuja lastensuojelun palveluita koskien heidän päihdeongelmaansa. Tutkimuskysymykset ovat:

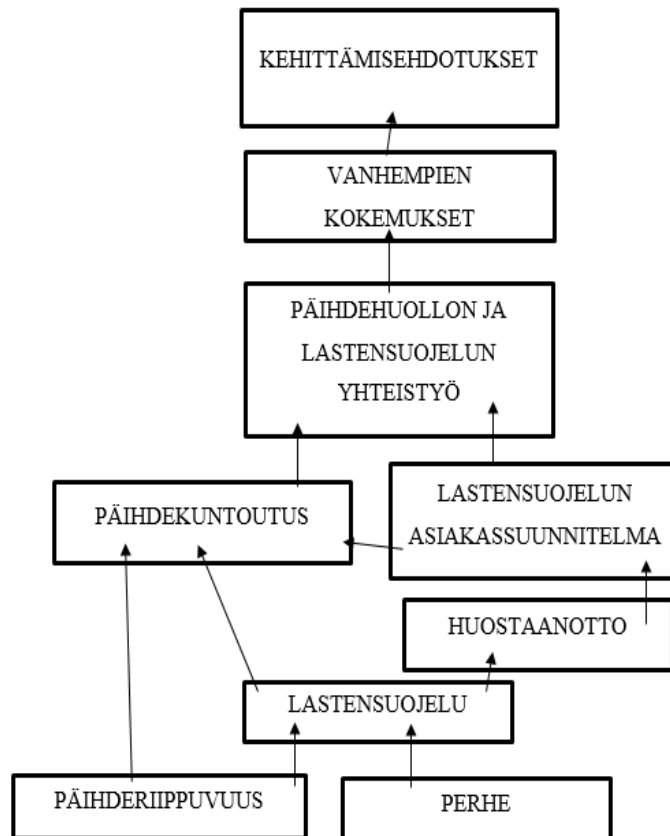
1. Millaisia kokemuksia vanhemmilla on lastensuojelun työntekijöiden tarjoamasta tuesta päihdeongelman hoitoon huostaanotto-prosessin aikana?
2. Miten vanhemmat kehittäisivät heille tarjottuja palveluita päihdeongelman tukemiseen lastensuojelun toimesta?

2.3 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyön keskeiset käsitteet ovat *lastensuojelu* ja *päihdekuntoutus*. Pääteemoihin liittyviä ja opinnäytetyön näkökulmasta muita tärkeitä ja täsmentäviä käsitteitä ovat

myös perhe, huostaanotto, lastensuojelun asiakassuunnitelma ja päihderiippuvuus. Seuraavassa luvussa keskityn pohtimaan edellä mainittuja käsitteitä sekä sitä, miten ne kytkeytyvät toisiinsa. Lisäksi pohdin päihdetyön ja lastensuojelun yhteistyön merkitystä ja siihen liittyviä haasteita. Alla olevan kuvion avulla havainnollistan opinnäytetyöni teoreettista viitekehystä.

KUVIO 1. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Lastensuojelu perheen ja vanhemmuuden näkökulmasta

Perhe ja vanhemmuus ovat ihmisille tärkeitä kokemuksia. Ne ovat merkittäviä sekä yksilön kannalta että yhteiskunnallisesti. Perhe edustaa yhteiskunnan jatkuvuutta (Väestöliitto 2007). Sanalla perhe on saatettu perinteisesti kuvata samassa taloudessa elävää, mahdollisesti naimisissa olevaa, pariskuntaa sekä heidän lapsiaan. Sanaa vanhemmuus taas määrittää käsite jälkeläinen tai lapsi. Perhe ja vanhemmuus kietoutuvat ilmiöinä voimakkaasti toisiinsa, sillä perhe kuuluu olennaisesti vanhemmuuteen. Vanhemmuuteen taas liittyy kasvatustehtävä. Perhettä voidaan siis kuvata yhteiskunnalliseksi ja kulttuuriseksi tuotteeksi, jossa on kyse huolenpidosta ja vastuusta. (Pitkänen 2011, 18). Perhe-käsitteeseen liittyy paljon eri ulottuvuuksia kulttuurisesta, yhteiskunnallisesta, sosiaalisista ja taloudellisista näkökulmista (Pitkänen 2011,17). Perheellä on oma sisäinen kulttuuri, joka usein heijastaa yhteiskunnan ja kansalaisuuden kulttuuria. Perhe on myös yhteisö, jossa ihmiset kasvavat ja kehittyvät sosiaalisiksi yksilöiksi. Perheellä on siis suuri merkitys yksilön hyvinvoinnille (Väestöliitto 2007).

Yleensä perhettä on pidetty yksityisenä instituutiona (Pitkänen 2011, 17). Perhe on perheeseen kuuluvien yksilöiden oma, intiimi alue, johon ulkopuolisilla harvoin on lupa sekaantua. Huolimatta perheen tärkeästä perustehtävästä, kasvatuksesta, perheen sisäisiin asioihin ei ole aina yhteiskunnan taholta puututtu. Suomessa edelleenkin usein ajatellaan, etteivät ihmisten yksityiset asiat kuulu muille. Muiden ihmisten asioihin tai jopa hätään ei kaikissa tilanteissa uskalleta sekaantua. Paradoksaalisesti perhe ja vanhemmuus ovat nykyään runsaan kirjoittelun ja kritiikin kohteena. Hukassa oleva vanhemmuus, kyvyttömyys asettaa rajoja ja perheiden huono-osaisuuden lisääntyminen ovat sellaisia asioita, joista julkisessa puheessa kannetaan nykypäivänä huolta (Pitkänen 2011, 17-18).

Perheen yksityisestä luonteesta huolimatta lasten oikeudet ovat Suomessa keskeisessä asemassa. Lapsen oikeuksia valvotaan yhteiskunnan taholta. Sitä tehtävää toteuttaa peruspalveluiden, kuten terveydenhuollon ja varhaiskasvatuksen, ohella lastensuojelu. Pitkänen (2011) korostaa, että lastensuojelun lähtökohtana toimii ajatus lapsen

oikeudesta saada aikuiselta hoivaa ja huolenpitoa. Lastensuojelussa vanhemmuutta arvioidaan ulkopuoliselta taholta, ja sijoitetun lapsen vanhemmalta edellytetään usein elämänolosuhteiden muutosta. (Pitkänen 2011, 19-20.) Vanhemmuus ja perhe-elämä muuttuvat sijoituksen myötä yksityisestä ulkopuolisen tahon arvioinnin alle. Perheen yksityisyys rikkoutuu ja interventio lastensuojelussa nähdään puuttumisena yksityiselle alueelle. (Pitkänen 2011, 17-20.) Lastensuojelun asiakkuuteen liittyvään kokemukseen voi liittyä voimakasta häpeän ja vihan tunnetta perheen oman sisäisen rajan rikkomisesta. Huostaanoton pelko saattaa jopa estää lapsiperhettä hakemasta apua (Hirvonen & Pirttikoski 2014).

3.1.1 Huostaanotto

Huostaanotto on äärimmäinen keino, joka korostaa lapsen oikeutta suojeluun. (Pitkänen 2011, 20). THL:n lastensuojelun käsikirjassa (2015) määritellään huostaanoton kriteereiksi sellaiset kasvuolosuhteet, jotka vaarantavat lapsen kasvua tai kehitystä, tai jos lapsi vaarantaa itse omaa kasvuaan tai kehitystään. Huostaanottoon tulee kuitenkin ryhtyä vain mikäli avohuollon tukitoimet eivät ole riittävät lapsen kasvun tai kehityksen turvaamiseksi tai mikäli sijaishuollon arvellaan olevan lapsen edun mukaista. Huostaanotto on viimesijaisin keino turvata lapsen kasvu ja kehitys, jossa puututaan voimakkaasti Euroopan ihmisoikeussopimuksen takaamaan perhe-elämän suojaan. Huostaanottotilanteissa ollaan tiiviissä yhteistyössä lapsen ja tämän vanhempien kanssa, ja silloin on arvioitava, että huostaanotto parhaiten turvaa lapsen kehityksen. Esimerkiksi puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen eivät voi olla aina syy huostaanottopäätökselle, vaan silloin on ryhdyttävä toimenpiteisiin edellä mainittujen asioiden turvaamiseksi. (Lastensuojelun käsikirja 2015). Huostaanoton yhteydessä voidaan puhua myös sijoituksesta tai sijaishuollon järjestämisestä.

Kuten edellisessä luvussa todettiin, huostaanotto on lastensuojelun äärimmäisin keino. Huostaanotolle ei yleensä ole yhtä syytä, vaan yleensä taustalla on useampi ongelma. Lasten huostaanottojen syistä ei ole aiemmin kerätty valtakunnallista tietoa, mutta THL on alkanut selvittää huostaanottojen syitä vuonna 2014 (Laakso 2014). Myös perheen huono-osaisuuden on todettu lisäävän huostaanoton riskiä (Väisänen & Kestilä 2012). Vuonna 2011 julkaistussa pro gradu -tutkielmassa Elina Männistö on koontanut huostaanottojen perusteita 1990-luvulta 2000-luvulle. Männistö (2011, 69) listaa

väitöskirjassaan, että erilaisia huostaanoton taustasyitä voivat olla esimerkiksi vanhempien päihteiden käyttö, lapsen hoidon laiminlyönti, vanhemman rikollisuus, perheväkivalta tai lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Vuonna 2013 päihteiden käytön sanottiin olevan yleisin syy huostaanottoihin Suomessa (Puurunen & Thüren 2013).

3.1.2 Lastensuojelun asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukena

Vanhemmuuden tukeminen on oleellinen osa lastensuojelua. Vaikka lastensuojelussa korostetaan lapsen roolia, osallisuutta ja toimijuutta, parhaimmillaan lastensuojelutyö antaa myös vanhemmalle mahdollisuuden tulla nähdyksi ja kuulluksi (Pitkänen 2011, 21). Vaikka vanhempi vaarantaisi omilla toimillaan tai laiminlyönneillään lapsen kasvun ja kehityksen, Pitkänen (2011) vahvistaa, että lapsen suhde vanhempaan on aina luonteeltaan ainutlaatuinen. Vanhemman ja lapsen suhteen merkitys korostuu sijoituksessa, jolloin vanhempien mahdollisuus osallisuuteen vähenee merkittävästi verrattuna lastensuojelun avohuollon tukitoimiin. (Pitkänen 2011, 20, 23.)

Lastensuojelun asiakassuunnitelma on yksi mahdollinen väline vanhemmuuden tueksi. Vaikka lastensuojelulain (2007/417) mukaan lastensuojelun asiakassuunnitelma tehdään lapsen näkökulmasta, Pitkänen (2011, 20; 23) korostaa vanhemman on oikeutta saada tukea kuntoutumiseen ja oman elämäntilanteen parantamiseen. Lisäksi lastensuojelulaki (2007/417) edellyttää, että asiakassuunnitelmaan otetaan mukaan koko perheen tuen tarve, ja että huostaanotetun lapsen vanhemmalle on laadittava asiakassuunnitelma vanhemmuuden tukemiseksi, ellei sitä pidetä tarpeettomana. Laissa on siis porsaanreikä, joka luo mahdollisuuden välttää asiakassuunnitelman teon vanhemman kanssa.

Lastensuojelun asiakassuunnitelma voidaan jakaa eri vaiheissa tehtäviin suunnitelmiin: avo- ja sijaishuollon asiakassuunnitelmiin. Suunnitelma tulee aina tehdä yhteistyössä lapsen ja tämän huoltajan kanssa. Sijaishuollon asiakassuunnitelmassa tulee olla merkittynä sijoituksen tarkoitus ja tavoitteet, miten toteutetaan lapsen yhteydenpito tälle tärkeiden ihmisten kanssa sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen sekä lapselle että vanhemmalle. Huostaanotetun lapsen vanhemmalle tulee siis tehdä erillinen asiakassuunnitelma, joka voidaan laatia tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden, esimerkiksi päihde- tai mielenterveyshuollon kanssa. (Lastensuojelun käsikirja 2015.)

Mahdollisuus suunnitelman tekoon yhteistyössä muun toimijan kanssa luo hyvän pohjan vanhemman tukemiseksi sekä eri toimijoiden yhteistyölle.

3.2 Päihdeproblematiikka

3.2.1 Päihderiippuvuus

Päihderiippuvuus voidaan määritellä lukemattomilla tavoilla eikä se ole yksiselitteisesti määriteltävissä oleva asia. WHO (2014) määrittää päihderiippuvuuden haitallisella tai vaarallisella psykoottisten aineiden, kuten alkoholin ja laittomien huumeiden, käytöllä. Päihderiippuvuutta voidaan myös kuvata sanalla addiktio (Nätkin 2006, 7). Käytetty päihde voi olla alkoholi, laittomat tai lailliset huumausaineet tai keskushermostoon vaikuttavat lääkkeet. Jokaisella ihmisellä on eri syyt käyttää päihteitä (Havio, Inkinen & Partainen 2008, 42) eikä kaikilla päihderiippuvaisilla ole samoja taustatekijöitä. Riippuvuuden kehitys edellyttää keskimäärin 7-15 vuoden säännöllistä suurkulutusta (Holopainen 2008, 214), mutta yksilölliset erot ovat suuria. Päihderiippuvuudella on monia eri ilmenemismuotoja, ja se voi ilmetä fyysisenä, psyykkisenä ja sosiaalisena riippuvuutena.

Riippuvuussairauden peruspiirteitä on se, että selviytyminen elämään kuuluvista eri vaiheista ja haasteista edellyttää päihteen käyttöä. Riippuvuudesta kärsivät tuntevat usein voimakasta avuttomuutta ja häpeää (Holopainen 2008, 213-214). Tilanteen tekee paradoksaaliseksi se, että päihteillä hoidetaan riippuvuussairaudesta aiheutuneita oireita. Kuntoutujalla voi mennä vuosia hoksata, että hän voi selviytyä eri tunnetiloista ja elämäntilanteista ilman pakonomaista päihteiden käyttöä. (Holopainen 2008, 217-218.) Vaikeimmillaan runsas päihteidenkäyttö synnyttää, ylläpitää ja syventää päihderiippuvuutta sekä aiheuttaa haittaa sekä käyttäjälle itselleen, että tämän läheisille ja yhteiskunnalle (Havio et al. 2008, 14). Päihderiippuvuutta pidetään sairautena, josta ei voi kokonaan parantua. Yleisesti ajatellaan, että päihderiippuvainen ei pysty enää ns. kohtuukäyttöön. Riippuvuuden voi kuitenkin saada hallintaan, mikä usein edellyttää kuntoutumista ja päihteidenkäytön täydellistä lopettamista. Kuntoutuminen alkaa usein ihmisen omasta päätöksestä. Motivoituminen taas on edellytys kuntoutuksen

onnistumiselle (Matela & Väyrynen 2008, 228). Kuntoutuminen on siis muutosprosessi, jonka lähtökohtana on asiakkaan motivoituminen (Pitkänen 2011, 23).

Päihteidenkäyttöön perheessä liittyy monia ongelmia. Monissa perheissä vanhemmat käyttävät alkoholia hallitusti, jolloin voidaan puhua kohtuukäytöstä. Tilanteet kärjistyvät kuitenkin usein silloin, kun päihteiden käyttö alkaa olla hallitsematonta, haitallista perheen muiden jäsenien näkökulmasta tai jos vanhempien kohdalla puhutaan päihderiippuvuudesta. Tällöin riippuvuus saattaa ajaa lapsen tarpeiden yli, ja vanhempi saattaa laiminlyönneillään vaarantaa lapsen kasvun ja kehityksen. Lapsen näkökulmasta jo tavallinen alkoholinkäyttö voi olla liiallista (Lappalainen-Lehto, Romu & Taskinen 2008, 34). Äärimmäisissä tapauksissa vanhempi voi käyttäytyä lasta kohtaan väkivaltaisesti ollessaan päihteiden vaikutuksen alaisena. Päihteiden liikakäyttö perheessä heijastuu lasten tunne-elämään, elämänvalintoihin ja päihteidenkäyttöön tulevaisuudessa (Lappalainen-Lehto ym. 2008, 38). Yleisesti ottaen vanhempien päihteidenkäyttö aiheuttaa usein lastensuojelun tarvetta perheessä (Itäpuisto 2013, 534). Tilanteen kriisiytyessä lapsi saatetaan sijoittaa kiireellisesti ja mahdollisesti tehdä myös huostaanottopäätös.

3.2.2 Päihdekuntoutus

Päihdetyö koostuu terveyttä edistävästä, päihteidenkäytöstä johtuvia haittoja ja sairauksia ehkäiseviä työstä sekä korjaavasta, hoitavasta ja kuntouttavasta työstä (Havio ym. 2008, 15). Päihdekuntoutus määritellään toiminnaksi, jonka tavoitteena on päihdehaittojen vähentäminen sekä ongelmista kärsivien ja heidän läheisiensä auttaminen ja aseman parantaminen (Tammi, 2014). Duodecimin (2008) julkaisemassa Kuntoutus-teoksessa määritellään käsite kuntoutus yleisenä päihdetyönä, joka jakautuu ehkäisevään, korjaavaan ja haittoja vähentävään työhön (Matela & Väyrynen 2008, 227). Ehkäisevällä työllä tarkoitetaan tyypillisesti päihdevalistusta, jonka tavoitteena on ennaltaehkäistä päihteidenkäytön aloittamista. Päihdekuntoutuksella tarkoitetaan päihderiippuvaisen hoito- ja kuntoutusvaihetta joka alkaa akuuttivaiheen hoidon jälkeen. Akuuttivaiheen hoito tarkoittaa usein fyysisten vieroitusoireiden lääkinällistä hoitoa, joka yleisesti tunnetaan nimellä katkaisuhoido. Katkaisuhoidon tehtävä on katkaista fyysinen riippuvuus. Pitempiaikainen kuntoutus pureutuu psyykkiseen ja sosiaaliseen riippuvuuteen. Kuntoutuksen tavoitteena voidaan pitää uudenlaisen

suhtautumisen rakentamista riippuvuussairauden aiheuttamaan päihteeseen siten, ettei ihminen enää sorru hallitsemattomaan kierteeseen. (Holopainen 2008, 215.)

Kuntoutumisen onnistuminen on todennäköisempää, kun kohtaa häpeän ja syyllisyytensä ja alkaa käsitellä niitä. Asiakkaan ja työntekijän välisessä yksilötyössä keskeistä on avoimuus, vuorovaikutus, luottamus ja henkilökohtainen kohtaaminen. Hoidollisessa keskustelussa tärkeitä teemoja ovat asiakkaan elämäntilanne, tavoitteet, voimavarat, muutoshalukkuus ja ihmissuhteet. Keskustelussa painottuvat toivon ja voimavarojen edistäminen. Hoitotyön toimintaa voidaan tarkastella vuorovaikutussuhteena, prosessina ja auttamismenetelmänä. Kuntoutus on terveystavoitteista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat yksilön, perheen ja yhteisöön fyysiset psyykkiset ja sosiaaliset tarpeet. (Havio ym. 2008, 13, 15). Kuntoutusta määrittäviä tekijöitä voivat olla mm. päihteiden käyttötapa, käytettyjen aineiden laatu, käyttötiheys sekä käytetty määrä. Näiden mukaan määritellään huumeongelman vakavuutta. (Matela & Väyrynen 2008, 228). Yksi tärkeimmistä lähtökohta hoidon aloittamiselle on kuitenkin asiakkaan oman kokemusmaailman kuuleminen ja ymmärtäminen.

Kuntoutuksessa voidaan käyttää lähtökohtana ja teoriapohjana monia erilaisia menetelmiä kuten yhteisökuntoutusta, kognitiivista käyttäytymisterapiaa, ratkaisukeskeistä terapiaa, palveluohjausta, vertaistukea tai 12 askeleen ohjelmia (Holopainen 2008, 22). Mahdollisuuksien mukaan kuntoutus aloitetaan usein laitoksessa, jossa ihmisellä on mahdollista irtautua vanhasta tutusta ympäristöstään ja keskittyä oman päihdeongelman hoitamiseen usein vertaisryhmän tai yhteisökuntoutuksen avulla. Harvoin pelkkä laituskuntoutus kuitenkaan riittää. Laituskuntoutuksen jälkeen useat tarvitsevat vielä vuosia psykososiaalista tukea, ja kaiken kaikkiaan kuntoutuksessa tulisi tähdätä 2-3 vuoden hoitoon ja kuntoutukseen (Holopainen 2008, 215, 220). Nykyisillä yhteiskunnan resursseilla tällainen tavoite kuitenkaan harvoin toteutuu. Päinvastoin trendinä on ollut erilaisten kuntoutuslaitosten alasajo ja päihdeongelmallisille tarpeellisten palvelujen vähentäminen.

Hyvät kuntoutuspalvelut eivät kuitenkaan takaa yksilön onnistumista kuntoutuksessa. Green, Rockhill ja Furrer (2006, 150) kirjoittavat, että päihderiippuvuudesta kärsivälle vanhemmalle tärkeintä on oikeanlaisen avun kohdentaminen oikea-aikaisesti. Sama asia voidaan todeta kenen tahansa päihdekuntoutujan kohdalla (vrt. Matela & Väyrynen

2008, 234). Päihdeongelmaisen vanhemman kuntoutuksessa tärkeää ovat päihdekuntoutuksen ja lastensuojelun monialainen yhteistyö sekä yksilötyö (Osterling & Austin 2008, 157-159). Kuntoutuja tulee ottaa aktiiviseksi vaikuttajaksi omassa prosessissa (Holopainen 2008, 222). Vanhemman kuntoutuksessa on myös tärkeää tehdä lapsen kokemus näkyväksi vanhemmalle, ja kuntoutuminen näkyy voimavarojen ja elämänhallinnan lisääntymisenä sekä arjen toimivuuden vahvistumisena (Pitkänen 2011, 23-24, 27). Kuntoutumisen kannalta on tärkeä saada kuntoutuja aktiiviseksi omassa roolissaan (Holopainen 2008, 222). Tietyn asiakasryhmän muodostavat siis sellaiset päihdeongelmaiset vanhemmat, joilla on kokemusta lastensuojelun asiakkuudesta.

Vaikka motivoituminen on hyvä lähtökohta ihmisen kuntoutumiselle, moni asia saattaa lannistaa tai alentaa motivaatiota. Päihdeongelma synnyttää monesti ihmisessä voimakasta häpeää, ja avun hakeminen voi olla psyykkisesti vaikeaa. Kaikenlainen päihdeidenkäyttö nähdään usein itse aiheutettuna häiriönä, jonka hoitamista yhteiskunnallisin varoin pidetään rahojen tuhlauksena (Holopainen 2008, 213-214). Mikä tahansa satunnainen hoitokontakti voi kuitenkin madaltaa kynnystä myöhemmälle avunhakemiselle (Matela & Väyrynen 2008, 228). Toinen ongelma liittyy auttamisjärjestelmään, joka on suomalaisessa yhteiskunnassa hyvin pirstaloitunut ja kuntoutus hajanaista (Holopainen 2008, 224). Se johtaa siihen, että asiakas määrittää tietyistä lähtökohdista käsin, auttamistahosta riippuen (Pitkänen 2011, 26). Päihdeongelmasta kumpuava häpeä saattaa voimakkaasti kulminoitua riittämättömyyden tunteeseen vanhempana, ja näin ollen päihdeongelmaisen vanhemman voi olla entistä vaikeampi hakea apua voimakkaan leimautumisen pelon vuoksi. Toisaalta vanhemmuus voi toimia kuntoutuksessa myös voimavarojen lähteenä (Pitkänen 2011, 26).

3.3 Lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö

3.3.1 Yhteistyön tärkeys

Kuten aiemmin jo on mainittu, kuntoutumisen edellytys on monialaisen työn toimivuus. (Pitkänen 2011, 18). Perheen ja vanhemmuuteen liittyvät asiat ovat monimutkaisia, eikä

pelkkä lastensuojelutyö ratkaise vanhemmuuteen liittyviä ongelmia, esimerkiksi taloudellisia tai päihteisiin liittyviä ongelmia (Pitkänen 2011, 28). Vanhemman päihdeongelma sitoo koko perhettä (Ruisniemi 2006, 165). Tästä huolimatta kuntoutus toteutetaan usein yksilöllisesti ja vanhempi ja lapsi saatetaan erottaa toisistaan lastensuojelun viranomaisten toimesta (Ruisniemi 2006, 165). Kokonaisvaltainen perhetyö ja kuntoutus toimisivat parempana voimavarana kuntoutuvalle vanhemmalle. Myös tavoite lapsen saamisesta takaisin kotiin voi olla lähtökohta elämänmuutokselle, jossa ihminen joutuu kohtaamaan sekä oman päihdeongelmansa, että oman identiteettinsä vanhempana (Ruisniemi 2006, 172).

Lastensuojelun työkentällä on tavallista kohdata vanhempia, joilla on vaikeuksia päihteidenkäytön hallinnassa. Tämän lisäksi päihdehuollon ammattilaiset kohtaavat usein vanhempia, joilla on lisäksi lastensuojelun asiakkuus tai jopa huostaanotetut lapset. Sekä päihde- että lastensuojelutyön kentällä tietämys ja ymmärtämys toisesta alasta on todella tärkeää, jotta asiakkaiden kokonaistilanne hahmottuisi työntekijöille parhaalla mahdollisella tavalla. Ruisniemi (2015) kirjoittaa, että vanhemmuus on tärkeä toipumisen elementti päihdetyössä ja että arjen eläminen yhdessä lapsen kanssa mahdollistaa suhteen rakentamisen lapseen. Lastensuojelun ja päihdehuollon yhteistyö voi siis parhaimmillaan auttaa vanhempaa tämän kuntoutusprosessissa ja auttaa rakentamaan parempaa suhdetta vanhemman ja tämän lapsen välille.

Lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyöstä on kirjoitettu paljon ja sen edistämiseksi on kehitetty erilaisia malleja (esim. Hankomäki 2013; Itäpuisto 2013). Esimerkiksi Jällivaara-mallin perusajatuksena on, että vastaanottavan tahon palvelun tilaaja ei ole perhe vaan avohuollon lastensuojelu. Tämän takia lastensuojelun työntekijöitä haastatellaan yhteisessä alkuneuvottelussa ensin, ja vasta tämän jälkeen perhe kertoo omasta tilanteestaan. Lopuksi yritetään löytää yhteisiä tavoitteita vastaanottavan tahon mahdolliselle työskentelylle perheen kanssa. Työskentelyn aloittamisesta sovitaan vasta sitten, kun tavoitteista on päästy riittävästi yhteisymmärrykseen ja ne ovat sellaiset, mihin vastaanottava taho myös pystyy vastaamaan. (Hankomäki 2013.) Moni tutkimus ja kehittämismalli tarkastelevat yhteistyötä kuitenkin päihdetyön näkökulmasta ja siitä, mitä valmiuksia päihdetyöntekijöillä tulee olla kohdata lapsi. Näissä tapauksissa puhutaan lapsilähtöisestä päihdetyöstä (esim. Lapsilähtöisyys päihdetyössä 2012).

3.3.2 Yhteistyön haasteita

Yhteistyö kahden eri alan välillä ei ole aina mutkatonta. Työntekijöiden tulisi tunnistaa ja olla tietoisia muutamista näkökulmista, jotka saattavat vaikeuttaa yhteistyön sujuvuutta. Ensiksikin on otettava huomioon, että lastensuojelussa ja päihdehuollossa asiakkuus määritellään eri lähtökohdista: lastensuojelussa asiakkuuden pääpaino on lapsessa ja sen jälkeen vasta perheessä (Osterling & Austin 2008, 162-163). Päihdehuollossa asiakas taas nähdään usein yksilönä, jolla on päihdeongelma (Hunter 2003, Osterling & Austin 2008, 162 mukaan). Lastensuojelu siis keskittyy enimmäkseen lapsen hyvinvointiin perheen sisällä, kun taas päihdehuollossa lasta tai aikuisen roolia vanhempana ei pidetä niin oleellisena (Young ym. 1998, Osterling & Austin 2008, 163 mukaan). Nämä eri näkemykset voivat olla yhteistyötä estäviä, koska molemmat palvelut näkevät itsensä pääasiallisena auttamismuotona ja eri näkemys asiakkaasta voi aiheuttaa ristiriitoja yhteistyölle. (USDHSS 1999, Osterling & Austin 2008, 163 mukaan). Päihdetyöllä ja lastensuojelulla on monesti omat työtehtävänsä ja asiakkaansa, joilla on vain vähän kohtaamispiintoja (Itäpuisto 2013, 539).

Nämä ristiriidat arvoissa ja hoitotoissa voivat heijastua lapsen ja vanhemman erilaisina tavoitteina. Päihdehuollossa usein korostetaan, että päihteiden käytön seurauksena tulleet haitat myös vähenevät päihteiden käytön vähenemisen myötä. (Feig. 1998; USDHHS, 1999, Osterling & Austin, 2008, 162-163 mukaan). Kuitenkaan perheen tai lapsen hyvinvointi ei ole päihdekuntoutuksen varsinainen tavoite, kun taas lastensuojelua kiinnostaa lapsen hyvinvointi ja turvallisuus (USDHHS 1999, Osterling & Austin, 2008, 162-163 mukaan). Feig (1998) korostaa palvelujen ristiriitaisuutta ja sen ilmenemistä niin, että lapsen sijoitus saattaa turvata lapsen turvallisen kehityksen, mutta samalla vaikuttaa negatiivisesti vanhemman motivaatioon käydä kuntoutuksessa (Osterling & Austin 2008, 163 mukaan). Lastensuojelun työntekijöillä ei aina ole myöskään tietämystä päihdeproblematiikasta eikä päihdetyön ammattilaisilla tietämystä lastensuojelun käytännöistä. Lisäksi ristiriitoja tuovat kilpailu rahasta ja rajallisista resursseista sekä salassapitovelvollisuus (Young ym. 1998, Osterling & Austin, 2008, 162-163 mukaan).

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimusote ja tutkimusmenetelmä

Tutkimus on kvalitatiivinen eli laadullinen haastattelututkimus. Pidin tätä tutkimustapaa aiheeseen nähden ainoana järkevänä tutkimustapana, sillä tutkimuskohteeni on ihmisten omien kokemusten esiin tuominen ja käsitteellistäminen. Varto (1992) kuvaa laadullisen tutkimuksen tarkastelevan ihmistä ja ihmisen maailmaa, josta Varto käyttää nimitystä elämismaailma. Laadullisessa tutkimuksessa elämismaailmaa tarkastellaan erilaisten merkitysten, kuten ihmisen toiminnan, päämäärien, suunnitelmien ja muina ihmisestä lähtöisin tai ihmiseen päätyvien tapahtumien, kautta. (Varto 1992, 23-24.) Tässä opinnäytetyössä haluan korostaa juuri ihmisten omaa kokemusta jostakin ennalta määritellystä tapahtumasta.

Haastattelin opinnäytetyötä varten neljää huostaanotetun lapsen vanhempaa, joilla on tai on ollut akuutti päihdeongelma. Koska tavoitteeni on saada tietoa kokemuksista sekä kartoittaa kehittämisideoita, henkilökohtainen tapaaminen haastateltavien kanssa oli mielestäni perusteltu ja tarkoituksenmukainen. Lähtökohtaisesti halusin haastatteluilmapiirin olevan mahdollisimman rento ja luottamusta herättävä. Kaksi haastattelua toteutin Tampereen ammattikorkeakoulun kirjaston neuvotteluhuoneessa, yhden haastattelun Pyynikin näkötornin kahviossa rauhallisella paikalla yhden omassa kodissani. Kodissani haastateltu ihminen oli jo ennestään minulle tuttu henkilö. Annoin haastateltaville tilaa vastata juuri niin pitkästi tai lyhyesti kun he haluavat. Liitteenä oleva haastattelulomake toimi runkona haastattelun tueksi, mutta käytännössä haastattelut etenivät haastateltavan oman kertomuksen perusteella. Johdattelin haastattelua kysymysten avulla niin, että sain vastaukset tärkeimpiin tutkimuskysymyksiini.

Nauhoitin haastattelut ja litteroin ne kokonaisuudessaan. Jokainen haastateltava kertoi kokemuksistaan laajasti ja haastattelut kestivät n. 1-1,5 tuntia. Yhdestä haastattelusta kertyi litteroitua materiaalia useampi A4-sivullinen. Koska haastatteluissa tuli runsaasti esiin arkaluonteista ja luottamuksellista materiaalia, en liittänyt litterointeja opinnäytetyön liitteeksi. Poistin nauhoitukset litteroinnin jälkeen. Olen poiminut haastatteluista vain ne osiot, joissa vastataan tärkeimpiin tutkimuskysymyksiini. Muita

esiin nousseita mielestäni huomionarvoisiateemoja tarkastelen luvussa johtopäätökset ja jatkotutkimushaasteet.

Tavoitin haastateltavat eri kanavien kautta. Ensimmäinen haastateltava ilmoitti yhteystietonsa ja halukkuutensa osallistua opinnäytetyöni tutkimukseen lähetettyäni sähköpostia Pirkanmaan AA:n eli Alcoholics anonymous -ryhmän yleiseen sähköpostiosoitteeseen. Kaksi haastateltavaa löytyi Tampereen kaupungin Voikukkia-ryhmän ohjaajan kautta. Kuten aiemmin jo mainitsin, yksi haastateltava oli ennestään tuttu ihminen. Kaksi haastateltavista oli miehiä ja kaksi naisia. Kaksi haastateltavaa luonnehti päihdeongelmakseen alkoholismia ja kaksi haastateltavaa kertoi huumeriippuvuuden olevan pahin ongelma. Yhden haastateltavan lapsi on jo täysi-ikäinen, yhdellä haastateltavalla huostassa ollut lapsi on palannut kotiin ja kahdella haastateltavalla lapset ovat edelleen huostaanotettuja. Kolme haastateltavaa kertoivat olleensa täysin raittiina useamman vuoden. Alla olevaan kaavioon olen profiloinut haastateltavat sukupuolen, iän ja huostaanotettujen lasten lukumäärän mukaan.

TAULUKKO 1. Haastateltavien profiilit

Sukupuoli	Ikä	Huostaanotetut lapset
Mies	41	2
Mies	38	2
Nainen	31	1
Nainen	57	1

4.2 Aineiston analyysi

Käytin analyysimenetelmänä sisällönanalyysiä ja aineistolähtöistä lähestymistapaa. Tällä analyysimenetelmällä pyritään saamaan tiivistetty ja yleinen kuvaus tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108). Nostin analyysissä esiin vain tutkimuskysymysten kannalta keskeisiä teemoja, jotka tiivistin pelkistetympiin käsitteisiin. Aineiston analysointia ohjasivat opinnäytetyön tutkimuskysymykset. Luin haastattelujen litteroinnit ja etsin niistä lainauksia, jotka vastaavat tutkimuskysymyksiini. Vertasin saamiani vastauksia toisiinsa ja etsin niistä sekä

yhteneväisyyksiä että eroavaisuuksia. Tuomi ja Sarajärvi (2009) vahvistavat että aineiston pelkistämisessä tiivistetään tai pilkotaan käsitteillä olevaa informaatiota. Aineiston analysointia ohjaa tutkimustehtävä ja sen kannalta oleelliset ilmaukset. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.)

Olen koonnut alla olevaan taulukkoon esimerkit aineiston analysoinnista. Alkuperäisilmauksessa käy ilmi suora lainaus, jonka olen sen jälkeen muotoillut uudestaan pelkistetyksi ilmaukseksi ja sitä kautta pääluokiksi. Analysoin tuloksia käsitteiden avulla ja etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini. Vaikka kokemukset ilmenivät puutteina, olen kääntänyt käsitteen yksinkertaisuuden vuoksi positiiviseksi ilmaukseksi. Varsinaisessa tulokset-luvussa olen haastateltavien nimien tilalle numeroinut koodit H1, H2, H3 ja H4.

TAULUKKO 2. Kokemusten ryhmittely pääluokkiin

Esimerkki alkuperäisilmauksesta	Pelkistetty ilmaus	Pääluokka
“Ketään ei kiinnostanu enää meikäläinen...”	Kiinnostuksen puute	Tarjottu tuki
“En mä pystyny... mitään ottamaan vastaan”	Kokemus omasta kyvyttömyydestä	Oikea-aikainen apu
“Ainoo suunnitelma on nämä 2-3- tuntia jatkuneet tapaamiset...”	Tehty suunnitelma	Asiakassuunnitelma

TAULUKKO 3. Kehittämisehdotusten ryhmittely pääluokkiin

Esimerkki alkuperäisilmauksesta	Pelkistetty ilmaus	Pääluokka
“ [sosiaalityöntekijällä] ei ollu tietoa”	Kokemus että asiantutemus oli puutteellista	Työntekijän asiantuntemus
“Kaikilla pitäis olla aina se tukihenkilö”	Toive tukihenkilöstä	Vanhemman tukihenkilö
“Päihdekuntoutusta ei vaan tarjottu”	Kuntoutusta ei tarjottu	Mahdollisuus päihdekuntoutukseen
“Kukaan ei ottanu puheeks sitä päihdeongelmaa”	Ongelmasta ei keskusteltu rehellisesti	Puheeksiotto

4.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimus perustui 100% vapaaehtoisuuteen. Etsiessäni mahdollisia haastateltavia, jotka olisivat halukkaita osallistumaan opinnäytetyöhöni, kohtasin myös niitä, jotka eivät olleet halukkaita osallistumaan tutkimukseen. Tämä on täysin ymmärrettävää, sillä aihe on henkilökohtainen ja monelle varmasti todella arkaluonteinen. Varsinaisessa haastattelutilanteessa arkaluontoisuus ei kuitenkaan muotoutunut esteeksi. Usein he, jotka kokevat aiheen liian henkilökohtaiseksi, eivät lähtökohtaisesti halua osallistua tutkimukseen (Kuula 2006, 136). Itselleni tutkijana tuli se kokemus, että haastateltavat kertoivat kattavasti ja rehellisesti omasta kokemuksesta tutkimuksen kannalta kaiken oleellisen. Itse haastattelijana olin vastuussa siitä että kaikki tutkimuksen kannalta tärkeät osa-alueet tuli käytyä läpi. Toisaalta tutkimus ei ole millään lailla yleispätevä eikä vastaa välttämättä lastensuojelun ja päihdehuollon yleistä tilannetta. Kokemukset ovat kuitenkin tosia haastattelemilleni henkilöille, mikä on tämän tutkimuksen kannalta kaikkein oleellisinta.

Ottaessani yhteyttä haastateltaviin joko puhelimitse tai sähköpostilla kerroin haastateltaville opinnäytetyön tavoitteen ja tarkoituksen. Kerroin nauhoittavani haastattelut ja litteroivani ne tämän jälkeen. Nauhoitukset tuhoaisin litteroinnin jälkeen. Alun perin kerroin haastateltaville liittäväni litteroinnit opinnäytetyön liitteeksi, mutta materiaalin arkaluonteisuuden ja kaikkien osapuolten yksityisyyden suojaksi en näin kuitenkaan toiminut. Kerroin että mitään tunnistetietoja en käytä opinnäytetyössä. Tavallisesti yksityisyydensuojasta huolehditaan takaamalla, että tutkimukseen osallistujat eivät ole tunnistettavissa tutkimusjulkaisussa (Kuula 2006, 108). Kaikki haastateltavat kertoivat oman nimensä haastattelun aluksi. Yksityisyyden suojan vuoksi en käytä opinnäytetyössä haastateltavien nimiä, vaan olen numeroinut haastateltavat kronologisesti H1, H2, H3 ja H4. Kaikki haastateltavat antoivat suullisesti luvan tietojen käyttöön. Voikukkia-ryhmään liittyen pyysin myös Tampereen kaupungilta tutkimusluvan.

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Kokemuksia tuesta päihdeongelman hoitoon

Haastatteluissa korostui vanhempien kokemusten perusteella kolme keskeistä kokemusta. He kokivat *tuen puutetta lastensuojelutyöntekijöiden puolesta huostaanoton jälkeen, tarjottu apu ei välttämättä ollut oikeanlaista eikä oikeanlaikasta* eikä *asiakassuunnitelma keskittynyt koskemaan heidän omia tavoitteita kuntoutuksesta tai avun tarpeesta.*

Viesti, joka tuli jokaiselta haastateltavalta koskien tukea oman päihdeongelman hoitoon, oli hyvin samanlainen: lastensuojelun työntekijät eivät tarjonneet haastateltaville tukea päihdeongelman lapsen huostaanoton aikana.

H1: ”En mä koe et mä sain [lastensuojelun sosiaalityöntekijöiltä] mitään tukea tai apua.”

H2: “[Päihdeongelman hoito] jäi sitte ihan täysin mun kontolle. Ei siitä ollu missään vaiheessa puhetta.”

H3: ”Ketään ei kiinnostanu enää meikäläinen siinä kohtaa kun lapset oli saatu pois. Et sit mä olin niinku siinä että mitäs nyt tehdään.”

”...millä tavalla sitten sinua tuettiin [huostaanoton jälkeen]? H4:” –”Ei mitenkään.”

Toisaalta yksi haastateltavista oli sitä mieltä, että tarjottu apu ei välttämättä olisi ollut hyödyksi siinä tilanteessa. Tätä tukee se väite, että tuki päihdeongelman hoitoon tulisi aina olla oikea-aikaista (esim. Green ym. 2006, 150). Tällainen tilanne korostaa työntekijöiden vastuuta olla tilanteen tasalla ja tarjota sellaista tukea vanhemmalle, mitä tämä on valmis siinä tilanteessa vastaanottamaan. Työntekijän ja asiakkaan välinen avoin, välittävä ja luottamuksellinen vuorovaikutus mahdollistavat hyvän alun asiakkaan kuntoutukseen (ks. luku 3.2.2).

H1: "Mä olin varmaan silloin alkuvaiheessa niin sekasin et mä en pystynyt sitä siihen ottamaan mitään vastaan ja mullon semmonen käsitys että myöskään mulle ei mitään tarjottu."

Kaikki haastateltavat kertoivat, että jonkinlainen suunnitelma heidän kanssa tehtiin lastensuojelun toimesta. Suunnitelma ei kuitenkaan ollut vanhempaa varten, vaan se sisälsi lähinnä suunnitelman lapsen tapaamisesta tai taloudellisesta tuesta (ks luku 3.1.3).

H1: "Jos [asiakassuunnitelma] koski jotenki mua niin kyl siinä oli se lapsi koko ajan mukana, et miten mä tapaan, missä mä tapaan ja... mut ei niinku mulle suoraan mitään."

H2: "Tietenki sitte siinä vaiheessa oli näitä [suunnitelmia] että mä saan käydä sielä niinku ihan joka päivä sovitusti ja poika on sovitusti kotona"

H3: "Kyllähän sielä papereissa lukee että tuetaan lasten tapaamisissa vanhempia matkoja maksamalla, että sosiaalitoimi makso meidän matkat silloin kun itellä ei ollu varaa niitä maksaa. Et siinä on se tuki sitte..." — "Mulle on tehty yks semmonen asiakassuunnitelma joka on lakiin kirjattu. Mulle on yks semmonen tehty ja sit on katottu että ei oo tarvetta. Eihän sitä oo tuettu muuta kun että mä meen sinne tapaamaan lapsia. Jos mä pelaan niiden kanssa jotain ja kulutetaan aikaa siinä koko päivä."

H4: "No sanotaan että ainoa suunnitelma on nämä 2-3 tuntia jatkuneet tapaamiset näihin päiviin asti."

Vanhemman omista toiveista, tavoitteista tai mahdollisuuksista ei haastateltavien mukaan ollut puhetta lastensuojelutyöntekijöiden kanssa. Kysyin haastatteluissa myös sitä, otettiinko haastateltavien kanssa koskaan puheeksi lapsen mahdollinen kotiuttaminen. Haastattelujen perusteella kuitenkin tuli ilmi, että siitä mahdollisuudesta ei vanhempien kanssa keskusteltu tai tehty siihen tavoitteeseen liittyvää suunnitelmaa.

"Onko missään vaiheessa kukaan ottanu selvää että pystyisitkö sä huolehtiin sun lapsista et ne voitais palauttaa." H4: "Ei ole otettu selvää."

Lastensuojelun työntekijät ottivat kantaa päihdeongelmaan lähinnä kontrollin kannalta, mikä näkyi asiakkaan velvoittamisesta kontrollikäynteihin A-klinikalla eli ns. seuloihin. Tällöin tavoitteet ja tarkoitus voivat jäädä asiakkaalle hämärän peittoon, eikä perheen ja vanhemman tilanne pitkällä tähtäimellä muutu. Yksi haastateltava puhuikin suorittamisesta.

H1: "Et [seulat A-klinikalla] oli näitä mitkä piti suorittaa läpi, et se oli oikeestaan ihan sama mitä sä menit sinne sanomaan. Et ne oli vaan et siel vaan piti käydä. En en mä koe et mä sain niistä mitään tukee tai apua."

Luottamuspula oli yksi vanhemman ja lastensuojelun viranomaisen yhteistyön esteenä. Luottamus on kuitenkin yksi tärkeimmistä yhteistyön välineistä sosiaalialan työssä. Luottamuksellisen asiakassuhteen rakentaminen ja ylläpitäminen on kuitenkin aina ammattilaisen vastuulla. Lastensuojelun työntekijöiden tulisi pystyä tilanteen arkaluontoisuudesta huolimatta rakentamaan vanhemman kanssa sellainen yhteistyöhön perustuva asiakassuhde, joka mahdollistaa asiakkaan avoimen ja rehellisen kommunikoinnin. Myös sosiaalityöntekijät pitävät luottamussuhteen syntymistä ensisijaisen tärkeänä muutosprosessin kannalta (Nyman 2004).

H1: "En mä uskaltanu kellekään puhua. Et sillen ne lastensuojeluviranomaset ja kaikki, ne oli sellasia mustia viittoja et ne haluu vaan niinku mulle paha et ne ei oo mun puolella."

Päihdehoitoon hakeutuneet haastateltavat kertoivat, että päihdekuntoutus toimi erillisenä osana lastensuojeluun nähden. Päihdekuntoutuksessa ei otettu kantaa lastensuojelun asiakkuuteen, ja kuntoutus keskittyi ihmisen kuntouttamiseen yksilönä (ks. luku 3.3).

H2: "Niin [AA:ssa] keskitytään vaan siihen päihteiden käyttöön ja siihen niinku ohjelmaan ja sen kanssa työstämiseen että sitähan se tukee. Mutta eihän ne siellä lähe neuvomaan mitään että miten sun tulee toimia tai mitä nyt tehdään. Ei ne rupee hoitaan sielä."

H4: ”Mä vielä nopeesti palaan A-kiltaan, että olisitko sieltä toivonu tähän huostaanottoonproblematiikkaan vielä jotain tukee?” - ”No loppupeleis toi on vaikee sanoo, kun se ei oo kuitenkaan sen lafkan pääasiallinen pointti.”

5.2 Kehittämisehdotuksia

Haastateltavien kertomuksista korostui esiin neljä keskeistä kehittämissideaa: *lastensuojelun työntekijöiden asiantuntemus päihdeproblematiikasta, vanhemman oma tukihenkilö, päihdekuntoutuksen tarjoaminen sekä rehellinen puheeksiotto.*

Yksi haastateltavista kertoi kokeneensa huostaanoton pitkittyneen sosiaalityöntekijän puutteellisen päihdeosaamisen vuoksi. Päihdeperheiden tukeminen vaatii aina monialaista osaamista ja eri osapuolten toimintatapojen tuntemus on edellytys asiakaslähtöiselle yhteistyölle (Kehrä II 2014).

H1: ”No just tästä omasta kokemuksesta että csosiaalityöntekijällä] ei ollu tietoa [päihdeongelmien hoidosta]. Voisin kuvitella että olin ensimmäinen hänellä tämmönen päihdeongelmainen äiti jolta hän joutuu lapsen ottamaan niinku huostaan.” — ”Jossain vaiheessa mul oli tosi kirkkaana se ajatus, koska mul oli tosi kokematon nuori nainen se mun lastensuojelutyöntekijä, et sen takii mä sanoin et siinä meni se puoli vuotta kun se lapsi oli sielä. Mut toki se, missä kunnossa mä oon ollu ja ettei ollu sitä omaa halua ja koska mä oon ollu niin sekasin et mä oon ollu ihan sen huumeen vietävissä etten mä oo tajunnu mistään mitään, niin silloin ei varmaan oltas voitukaan tehdä yhtään mitään ennenku se rupee tulemaan multa itteltään.”

Yksi haastateltava toi esiin tuen tarvetta yleiseltä kannalta. Haastateltavan nosti esiin toiveen tukihenkilöstä. Huostaanottotilanne ja koko prosessi saattaa olla perheelle ja vanhemmalle hyvin raskas, ja vanhemman akuutti päihdeongelma voi lisätä vanhemman kaoottista kokemusta. Toisaalta sen varmistaminen, että asiakas on koko ajan tietoinen mitä tapahtuu, on myös lastensuojelun työntekijän tehtävä.

H2: ”Se on niin hirvee se kokonaistilanne... siinä menee jotenki ihan semmosessa shokissa vaan eteenpäin. Sen takia mä esimerkiks olen vahvasti sitä mieltä että kaikilla pitäis olla aina se tukihenkilö tai joku omalta puolelta

myös mukana. Hekin on aina kahdestaan tai neljästään ja siinä on aika onneton yksin. Kun ei sen jälkeen kunnolla muista mitä kaikkee on ollu.”

Yhden haastateltavan toiveena olisi ollut rehellisyys ja se, että asioista puhuttaisiin niiden oikeilla nimillä. Haastatteluissa tuli esiin se, miten aika ennen huostaanottoa oli päihteidenkäytön vuoksi sekavaa. Vanhemmalla ei välttämättä ole käsitystä asioiden kulusta. On jopa tapauksia, joissa vanhemmalle ei ole kerrottu huostaanoton syytä (Airola 2013).

H3: ”Sitte kun se huostaanotto alko oleen siinä päällä niin oltais tehty jotain muuta kun täytetty se lain kirjain tarjoomalla seurakunnan leiriä. Että oltas tarjottu aika tiukatki rajat siihen että hei. Nyt ei kukaan oikeen ottanu puheeks sitä päihdeongelmaa. Ja sit sitä päihdekuntoutusta ei vaan tarjottu. Oltas vaan tehty tiukasti selväks että sä meet joko tänne tai lopputulos on se että sun lapset otetaan huostaan. Että sä voit pelata tässä vähän aikaa mutta me viedään sun lapset. Oltas oltu niinku rehellisiä ja sanottu se suoraan. Ja nyt kierreltiin ja kaarreltiin ja vältettiin jotenki niinku sanomasta sitä...”

Yksi haastateltava ei kokenut tarvinneensa apua päihdeongelman hoitoon lastensuojelun toimesta, vaan koki saaneensa siihen tarpeeksi tukea päihdepalveluista, joihin oli itse hakeutunut. Huomattava osa päihderiippuvaisista pääsee irti päihteistä jopa ilman ammattiapua (Holmberg 2010, 111).

H4: ”Aluks menin hoitoon, menin katkolle ja sitte menin [...] [päihdekuntoutus] ryhmään...” – ”Mä oon brenkusta päässy helposti eroon”

Hän olisi kuitenkin toivonut tukea vanhemmuuteensa ja suhteen ylläpitämiseen. Vanhemmuuden tukeminen on tärkeä osa lastensuojelua. Lapsen ja biologisen vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta tulisi vahvistaa ja tukea huostaanotosta huolimatta. Myös lapsi tarvitsee sijaishuoltopaikassa varmuuden, että vanhemmat eivät häviä (Pitkänen 2011, 23).

H4: ”Tottakai ny aluks ymmärrän että olis rajotettu minimiin lasten tapaaminen, mutta kun sitä jatketaan päättömästi niin se on rikollista. -- Ehdottomasti oisin halunnut että mun tapaamisia ois lisätty ja lapset ois saanu käydä viikonloppukylässä ynnämuuta”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Päihdekuntoutus ja lastensuojelu toimivat haastateltavien kokemusten mukaan erillisinä yksiköinä tai toimialueinaan. Suunnitelmallinen työ vanhemman tukemiseksi lastensuojelun toimesta on ainakin näillä neljällä haastateltavalla jäänyt heidän kertoman mukaan vähäiseksi. Huostaanotto on rankka ja koko ihmisen minuutta repivä prosessi, jossa vanhempi saattaa helposti kokea olevan toimenpiteiden uhri. Yksilön lisäksi perheen yksityisyys rikkoutuu (Pitkänen 2011, 17-20). Tästä syystä ihminen on sekä yksilönä että vanhempana usein ammatillisen tuen tarpeessa, kun puhutaan lapsen sijoituksesta kodin ulkopuolelle.

Haastateltavien kokemukset lastensuojelun tarjoamasta tuesta, asiakassuunnitelmasta ja sekä tarjotun avun oikeellisuudesta ovat hyvin yhtäläiset. Kaikki neljä haastateltavaa saivat tarvitsemaansa apua ja tukea päihdeongelman hoitoon täysin erillisenä palveluna lastensuojeluun nähden. Kukaan haastateltavista ei kertonut, että asiakassuunnitelmaan olisi kirjattu vanhempien omia asioita tavoitteista, avun tarpeesta ja kuntoutuksesta. Lastensuojelun toimesta tarjottu tuki vanhemmille ei vastannut vanhempien todellisia tarpeita. Oikea-aikaisesti kohdennettu apu on kuitenkin todettu kuntoutumisen kannalta tärkeäksi (Green ym. 2006, 150). Tämä asia tulisi huomioida myös lastensuojelussa, sillä oikein kohdennettu apu päihdeongelman hoitoon voi vanhemman kuntoutumisen myötä merkittävästi edistää lapsen ja vanhemman välistä suhdetta.

Kehittämisteemoiksi haastateltavat nostivat neljä keskeistä asiaa: puheeksioton tärkeyden, kuntoutuspaikan tarjoamisen, vanhemman oman tukihenkilön sekä mahdollisuuden ylläpitää lapsen ja biologisen vanhemman välistä suhdetta huostaanoton aikana. Yhdessä haastattelussa nousi ilmi näkökulma, jonka mukaan vanhemmuuteen kasvetaan lasten saannin myötä ja miten huostaanotto pahimmillaan voi estää vanhemmuuden ja vanhemmaksi kasvamisen. Toisella haastateltavalla oli onneksi myös kokemus siitä, että vuorovaikutus lapsen sijoituksen myötä ei ollut katkennut, vaan suhde vanhemman ja lapsen välillä pysyi tiiviiden tapaamisten myötä.

Itse pidän puheeksiottoa ehkä kaikkein tärkeimpänä yhteistyön elementtinä asiakastyössä. Haastattelujen perusteella tärkeä kehittämiskohde lastensuojelussa olisi keskustella vanhempien kanssa tarkasti siitä, minkälaisia seurauksia päihteiden käytöllä

on perheen elämään. Rehellinen keskustelu asioista, ja sen korostaminen että lastensuojelussa tehdään työtä lasten hyväksi yhteistyössä vanhempien kanssa, hyvän vahvistaminen ja samalla tiukka rajojen asettaminen antaisi nähdäkseni hyvän lähtökohdan vanhempien kanssa työskentelyyn. Myös sen varmistaminen, että asiakas on ymmärtänyt tilanteen sekä omat vastuut ja mahdollisuudet, on lastensuojelun työntekijän vastuulla. Rehellinen puhe ja jopa ns. ehtojen asettaminen antaa myös perheelle mahdollisuuden korjata omaa tilannettaan. Huostaanoton tapahtuessa lastensuojelun työntekijän ja vanhemman olisi tarkoituksenmukaista järjestää tapaaminen sen jälkeen, kun huostaanottoon liittyvä akuutti kriisitilanne on ohi. Suuressa tunnemyrskyssä asiakkaan voi olla vaikea sisäistää tapahtuneita asioita.

Kuntoutuksessa vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistaminen ja tukeminen voi parhaimmillaan auttaa näkemään oma tilanteensa uudesta näkökulmasta. Mielestäni koko perheen tukeminen ja yhteyden vahvistaminen voi toimia tärkeänä voimavarana kuntoutuvalle ihmiselle (vrt. luku 3.3) Lapsen omaa näkökulmaa voi myös pitää työkaluna vanhemman motivoimiseen. Toisaalta olen itse kohdannut päihdetyössä sitä, että ihminen voi raitistua pysyvästi vain itsensä, ei kenenkään muun, tähden. Jokainen yksilö kuitenkin kohtaa itse toipumisen mahdollisuudet ja haasteet omasta näkökulmastaan ja kokemuksestaan käsin.

Asiakassuunnitelma on tärkeä osa vanhemmuuden tukemista ja toipumisprosessia. Vanhemman kanssa tulisi käydä läpi selkeästi tuen tarve, vanhemman omat tavoitteet ja toiveet sekä tarkasti määritellä ne tahot, jotka ovat vastuussa ammattilaisavusta. Nähdäkseni vanhemmille on tärkeä eritellä heidän vastuunsa ja näin vastuuttaa heitä omista valinnoistaan heidän voimavarojensa mukaan. Ammattilaisten tehtävä asiakassuunnitelmaa tehdessä on myös pohtia yhdessä vanhempien kanssa mitkä tavoitteet ovat realistisia missäkin aikataulussa. Lisäksi mahdollisuudesta saada lapset takaisin on yksi tärkeä osa asiakassuunnitelmaa. Se voi parhaimmillaan toimia motivaationa vanhemman omaan kuntoutumiseen. Vanhemmuus on tärkeä toipumisen ja minäkuvan vahvistamisen elementti päihdetyössä (Ruisniemi 2015).

Päihdekuntoutuksen tärkeyden lisäksi haluan nostaa esiin sen, että vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta tulisi vahvistaa huostaanotosta huolimatta. Mahdolliset tapaamiset ja niiden tavoitteet tulisi suunnitella yhdessä sijoituspaikan, joko perheen tai laitoksen, sosiaalityöntekijän, vanhemman ja mahdollisuuksien mukaan myös lapsen

kanssa. Tällä tavoin voitaisiin turvata vanhemman ja lapsen välinen kiintymyssuhde edes jollakin tavalla, sillä huostaanotto saattaa katkaista vanhemman ja lapsen välisen suhteen lapselle haitallisella tavalla. Vanhempi on lapselle kuitenkin useimmiten korvaamaton ihminen huolimatta lapsen kasvuolosuhteista. Vanhemman ja lapsen välisen suhteen ylläpitäminen on tärkeä sijoituksen aikana myös lapsen eheytyksen kannalta (Pitkänen 2011, 23).

7 POHDINTA

7.1 Prosessin pohdinta

Aloitin opinnäytetyön ideoinnin ja valmistelun jo syksyllä 2014. Siinä vaiheessa en pitänyt kiirettä haastateltavien etsimisessä. Kirjoitin kuitenkin teoriaosuutta jo alkuvuodesta 2015. Vaikka haastattelut ja osa teoriaosuudesta olivat tehty ja koottu jo kesäkuussa 2015, lopullinen opinnäytetyö valmistui elo-syyskuun vaihteessa. Opinnäytetyön tutkimus ja toteutus eivät olleet yksinkertaisia prosesseja, mutta ne osoittautuivat hyvin mielenkiintoisiksi ja opettavaisiksi kokemuksiksi. Haastattelujen litterointi sekä asiaan liittyvien tutkimusten ja materiaalin etsiminen internetistä osoittautui aikaa vieväksi. Samalla kuitenkin kartoitin omaa tietotaitoani erilaisista päihteisiin ja lastensuojeluun liittyvistä tutkimuksista.

Kohtasin prosessin aikana myös haluttomuutta osallistua haastatteluihin, minkä ymmärrän todella hyvin. Oman kipeän kokemuksen läpikäynti yhä uudelleen ja uudelleen voi tuntua turhautavalta. Tunsin itsekin välillä turhautumista haastateltavia etsiessäni. Neljä henkilöä kuitenkin ilmaisivat mielenkiintonsa osallistua tämän opinnäytetyön tekemiseen ja he olivat halukkaita jakamaan tarinansa kanssani. Alun perin ajatuksenani oli kerätä kuusi haastattelua, mutta opinnäytetyön luonteen ja haastattelumateriaalien perusteella katsoin neljän haastattelun olevan riittävä määrä. Lupasin toimittaa valmiin opinnäytetyön kaikille tutkimukseen osallistuneille.

Haastattelut muodostuivat pääsääntöisesti eheäksi kertomukseksi ihmisen läpikäymästä raskaasta kokemuksesta. Koska opinnäytetyön tavoite oli saada vanhempien ääntä kuuluviin ja sitä kautta mahdollistaa voimaantumisen oman tarinan rakentamisen ja kuulluksi tulemisen mahdollisuuden myötä, ihanteellista olisi ollut sisällyttää opinnäytetyöhön haastateltavien kokemukset koko laajuudessaan. Valitettavasti tutkimusasetelma ja opinnäytetyön rajallisuus eivät antaneet siihen mahdollisuutta. Olen käsitellyt materiaalia opinnäytetyön kannalta parhaaksi katsomallani tavalla.

Haastavuudesta huolimatta haastattelut ja niiden analysointi olivat mielenkiintoisia ja kasvattavia kokemuksia itselleni sekä henkilökohtaisella tasolla ja ammatillisesti. Minua kosketti erityisesti sama yksinjäämisen kokemus, joka kumpusi jokaisesta

haastattelusta. Toteamus, että lastensuojelun toimet sekä mahdollinen huostaanotto toteutetaan yhteistyössä vanhempien kanssa, ei toteutunut haastateltavien kokemuksissa. Luottamuksen ja kumppanuuden rakentaminen ja kasvattaminen tilanteissa, joissa murtaudutaan toisen ihmisen intiimiyden rajoille, on kuitenkin äärimmäisen tärkeää. Se vastuu jokaisessa kohtaamisessa on aina ammattilaisella.

Henkilökohtaisesti minua koskettivat myös haastateltavien omat tunteet sekä tarinan myötä välittynyt rakkaus omia lapsiaan kohtaan. Ihmisten valinnat varsinkin omiin lapsiin liittyvissä asioissa eivät aina ole ulkopuolisen mielestä rationaalisia. Ihminen kuitenkin toimii aina omasta elämäkokemuksesta käsin niillä resursseilla, joita hänellä on. Ajattelen, että vanhemmat toimivat erilaisissa lapsen kasvatukseen liittyvissä tilanteissa parhaimmillaan katsomillaan tavoilla. Tulen muistamaan kertomukset vielä pitkään ja haluan käyttää työelämässä mahdollisimman paljon hyödyksi haastateltavien kertomusten tuomaa viestiä siitä kokemuksesta, jonka vanhemmat läpikäyvät lapsen huostaanoton myötä.

7.2 Jatkotutkimushaasteet

Haastattelut nostivat esiin jatkotutkimushaasteita, joista mielestäni keskeisin liittyy sijaisperheisiin. Kolmen haastateltavan lapset oli sijoitettu sijaisperheeseen, josta kaikilla kolmella haastateltavalla oli negatiivisia kokemuksia. Haastateltavat kertoivat mm. kokemuksia lastensa vieraannuttamisesta. Vuonna 2008 on tehty opinnäytetyö aiheesta ”Sijaisvanhempien yhteistyö biologisten vanhempien kanssa sijoituksen aikana” (Räsänen & Sillgren 2008), joten uusi tutkimus on mielestäni tarkoituksenmukainen. Mediassa on myös nostettu esiin sijaisvanhempien taustojen selvittäminen, koska epäonnistuneita sijoituksiakin tapahtuu (esim. Aula 2014). Aihe on siis ajankohtainen ja sitä voisi tutkia lisää laajemmin.

Kokemus siitä, että sosiaaliviranomaiset ovat toimineet antamatta mahdollisuutta puolustautua, on yhteinen jokaisella haastateltavalla. Palaan jo aiemmin viittaamaani uutiseen (Airola 2013), jossa todetaan, ettei vanhemmalle aina kerrota huostaanoton syitä. En löytänyt tutkimuksia, jotka olisivat pureutuneet tarkemmin juuri siihen miten vanhemmat ovat kokeneet osallisuuden toteutumisen huostaanoton valmistelun aikana ja miten he ovat itse voineet vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Osallisuudesta puhuttaessa

tämän asian tarkastelu kuuluisi oleellisesti asiakkaan osallisuuteen lastensuojelussa. Kysymys on äärimmäisen tärkeä myös siksi, että kyse on ihmisten oikeusturvasta.

Viimeisenä jatkotutkimushaasteena nostan esiin yhteistyön haasteita -luvussa (3.3.2) esiin tulleita yhteistyön haasteita. Nämä haasteet ja näkökulmat eivät korostuneet varsinaisissa haastatteluissa, mutta haluan tuoda ne esiin mahdollisina jatkotutkimuskysymyksinä. Kuten Osterlingin & Austinin (2008) kokoamassa tutkimuksessa todetaan, että lastensuojelussa asiakkuuden pääpaino on lapsessa ja sen jälkeen vasta perheessä, kun taas päihdehuollossa asiakas taas nähdään usein yksilönä, jolla on päihdeongelma. Lisäksi ristiriitoja tuovat kilpailu rahasta ja rajallisista resursseista sekä salassapitovelvollisuus. (Osterling & Austin 2008, 162-163). Kaiken kaikkiaan lastensuojelun ja päihdetyön yhteistyö sisältää runsaasti jatkotyöskentelyn kannalta oleellisia kehittämiskohteita.

LÄHTEET

- Airola, O. 2013. Lastensuojelun irvikuva: Vanhemmille ei välttämättä kerrota huostaanoton syytä. MTV Uutiset 4.2.2013. Luettu 12.9.2015 osoitteessa <http://www.mtv.fi/uutiset/kotimaa/artikkeli/lastensuojelun-irvikuva---vanhemmille-ei-valttamatta-kerrota-huostaanoton-syyta/2428506>
- Green, B., Rockhill, A. & Furrer, C. 2006. Understanding Patterns of Substance Abuse Treatment for Women Involved with Child Welfare: The Influence of the Adoption and Safe Families Act (ASFA). *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 32: 149–176. Taylor & Francis Group, LLC. Luettu 28.1.2015 osoitteessa <http://informahealthcare.com/doi/abs/10.1080/00952990500479282>
- Feig, L. 1998. Understanding the problem: The gap between substance abuse programs and child welfare services. In R. L. Hampton, V. Scatore, & T. P. Gullotta (Eds.). *Substance abuse, family violence, and child welfare: Bridging perspective*. ss 62-95. Thousand Oaks CA: Sage. In Osterling, K. & Austin, M.J. 2008. *Substance Abuse Interventions for Parents Involved in the Child Welfare System: Evidence and Implications*. *Journal of Evidence based social work*. Vol 5 ½. The Haworth Press, 157-189
- Hankomäki, J. 2013. Arviointi lastensuojelun ja päihdehuollon yhteistyönä. Jällivaaramalli. Luettu 21.8.2015 osoitteessa http://www.socca.fi/files/2710/Arviointi_lastensuojelun_ja_paihdehuollon_yhteistyona_2013.pdf
- Havio, M., Inkinen, M. & Partainen, A. (toim.) 2008. *Päihdehoitotyö*. 5. painos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi
- Heino, T. 2008. Lastensuojelun avohuolto ja perhetyö: kehitys, nykytila, haasteet ja kehittämisehdotukset. Selvitys Lastensuojelun kehittämisohjelmalle. Stakesin työpapereita 9/2008. Stakes. Luettu 20.11.2014 osoitteessa <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/75318/T9-2008-VERKKO.pdf?sequence=1>
- Hirvonen, T. & Pirttikoski, I. 2014. Huostaanoton pelko saattaa estää lapsiperheen avun hakemisen. Yle Uutiset 11.2.2014. Luettu 12.9. osoitteessa http://yle.fi/uutiset/huostaanoton_pelko_saattaa_estaa_lapsiperheen_avun_hakemisen/7081264
- Holmberg, J. 2010. *Päihderiippuvuudesta elämänhallintaan*. Helsinki: Edita Prima Oy
- Holopainen, A. 2008. *Alkoholiongelmät*. Teoksessa: Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A., (toim.) *Kuntoutus*. 2. painos. Helsinki: Kustannus oy Duodecim, 210-225
- Hunter, T. N. 2003. Child welfare and alcohol and other drug treatment (AOD): Bridging the gap to comprehensive services. *Journal of Family Social Work*. In Osterling, K. & Austin, M.J. 2008. *Substance Abuse Interventions for Parents Involved in the Child Welfare System: Evidence and Implications*. *Journal of Evidence based social work*. Vol 5 ½. The Haworth Press, 157-189

Huostaanotto. 2015. Lastensuojelun käsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 5.9.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/huostaanotto>

Hätälä, M. & Pickett, S. 2014. Tukea vanhemmuuteen huostaanoton jälkeen. Vanhempien kokemuksia Hope-palvelun asiakkuudesta. Sosiaalialan koulutusohjelma. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö

Itäpuisto, M. 2013. Päihdehoidon lapsi- ja vanhemmuussensitiivisyys. Yhteiskuntapolitiikka 78 2013:5, 533-543. Luettu 13.9.2015 osoitteessa <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/114734/itapuisto.pdf?sequence=1>

Kananoja, A., Lavikainen, M. & Oranen, M. 2013. Toimiva lastensuojelu. Selvitysryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=6511574&name=DLFE-26809.pdf

Kojo, R. 2012. Vanhempien kokemuksia sosiaalisesta tuesta huostaanoton jälkeen. Sosiaalityö. Lapin yliopisto. Pro gradu - tutkielma

Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino

Laakso, A. 2014. Lasten huostaanottojen syistä riittämättömästi tietoa. Yle Uutiset 8.12.2014. Luettu 12.9.2015 osoitteessa http://yle.fi/uutiset/lasten_huostaanottojen_syista_riittamattomasti_tietoja/7667739

Lappalainen-Lehto, R., Romu, M-L. & Taskinen, M. 2008. Haasteena päihdeet. Ammatillisen päihdetyön perusteita. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417

Lastensuojelun tehtävät. 2015. Mitä on lastensuojelu. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 26.8.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/mita-on-lastensuojelu>

Lastensuojelun käsikirja. 2015. Sijaishuollon asiakassuunnitelma. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 30.8.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/sijaishuollon-asiakassuunnitelma>

Matela, K. & Väyrynen, S. 2008. Huumeongelmat. Teoksessa: Rissanen, P., Kallanranta, T. & Suikkanen, A., (toim.) Kuntoutus. 2. painos. Helsinki: Kustannus oy Duodecim, 226-234

Männistö, E. 2011. Huostaanottojen perusteet 1990-luvulta 2000-luvulle. Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Nyman, H. 2004. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välinen vuorovaikutussuhde lastensuojelun sosiaalityössä. Tarinoita sosiaalityöntekijän kokemuksista. Helsingin yliopisto. Yhteiskuntapolitiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Oksanen, A. 2012. Lapsilähtöisyys päihdetyössä. Innokylä. Luettu 12.9.2015 osoitteessa <https://www.innokyla.fi/web/malli114270>

Osterling, K. & Austin, M.J.2008. Substance Abuse Interventions for Parents Involved in the Child Welfare System: Evidence and Implications. Journal of Evidence based social work. Vol 5 ½. The Haworth Press, 157-189

Pirinen, M. 2005. Päihdeäitien kokemuksia lastensuojelun tukitoimista. Jyväskylän yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos. Pro gradu -tutkielma.

Pitkänen, M. 2011. Vastuun paikka! Vanhemmuuden tukeminen lapsen huostaanotossa. Soccan ja Hekki Waris -instituutin julkaisusarja nro 26/2011. Helsinki: Yliopistopaino

Puurunen, T. & Thüren, P. 2013. Lapsen huostaanotto on päihdeäidin painajainen. Yle Uutiset 14.3.2013. Luettu 12.9.2015 osoitteessa http://yle.fi/uutiset/lapsen_huostaanotto_on_paihdeaidin_painajainen/6538449

Päihdehoito. 2014. Alkoholi, tupakka ja riippuvuudet. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 26.8.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/alkoholi-tupakka-ja-riippuvuudet/paihdehoito>

Ruisniemi, A. 2015. Päihdetyö ja lastensuojelu. Lastensuojelun käsikirja. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 5.9.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyoprosessi/erityiskysymykset/paihdetyo-ja-lastensuojelu>

Substance abuse. 2014. World Health Organization. Luettu 20.11.2014 osoitteessa http://www.who.int/topics/substance_abuse/en/

Tammi, T. 2011. Päihdekuntoutuksen tutkimus Suomessa. Kuntoutusportti. Luettu 20.11.2014 osoitteessa <http://www.kuntoutusportti.fi/portal/fi/tutkimus/tutkimuskohteita/kohderyhmat/paihdekuntoutus/>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Vantaa: Hansaprint Oy

U.S. Department of Health and Human Services (1999). Blending perspectives atid building common ground: A report to congress on substance abuse and child protection. In Osterling, K. & Austin, M.J.2008. Substance Abuse Interventions for Parents Involved in the Child Welfare System: Evidence and Implications. Journal of Evidence based social work. Vol 5 ½. The Haworth Press, 157-189

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Hygieia. Helsinki: Kirjayhtymä

Väisänen, A. & Kestilä, L. 2012. Perheen huono-osaisuus lisää huostaanoton riskiä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 12.9.2015 osoitteessa <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksenteke-talous-ja-palvelujarjestelma/talous/optimi-terveys-ja-sosiaalitalouden-uitiskirje/2012/perheen-huono-osaisuus-lisaa-huostaanoton-riskia>

Young, N. K., Gardner, S. L. & Dennis, K. 1998. Responding to alcohol and other drug problems in child welfare: Weaving together practice and policy. Washington DC: Child Welfare League of America. In Osterling, K. & Austin, M.J. 2008. Substance Abuse Interventions for Parents Involved in the Child Welfare System: Evidence and Implications. Journal of Evidence based social work. Vol 5 ½. The Haworth Press, 157-189

LIITTEET

Liite 1. Haastattelukysymykset

Kerro jotakin itsestäsi. (Nimi, ikä, tausta)

Minkä ikäisiä lapsia sinulla on ja montako?

Miten kauan he ovat olleet huostaan otettuja?

Miten lastensuojelun asiakkuus alkoi?

Mitkä asiat johtivat huostaanottoprosessiin?

Miten itse näit asemasi lapsen vanhempana huostaanoton jälkeen?

Mitä kertoisit sosiaalityön tekemästä lastensuojelun asiakassuunnitelmasta?

Miten lastensuojelun sosiaalityöntekijä otti sinut huomioon asiakkuuden alkaessa ja sen kulussa?

Millä tavoin lastensuojelun sosiaalityöntekijä otti päihdeongelmasi huomioon?

Millaista tukea sait päihdeongelman hoitoon?

Miten päihdepalveluiden suunnittelussa otettiin huomioon mahdollisuus saada lapsi takaisin?

Millä tavalla muuttaisit sinua koskevia lastensuojelun palveluja?

Millä tavalla muuttaisit sinua koskevia päihdepalveluja?

Miten kuvaillet kokemustasi kokonaisuutena huostaanottoprosessin aikana?